

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ГАНЖА ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА

УДК 343.98:343.611

**МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ
МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ АБО ЖІНКИ, ЯКА ЗАВІДОМО ДЛЯ
ВИННОГО ПЕРЕБУВАЛА У СТАНІ ВАГІТНОСТІ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук
КІКІНЧУК Василь Васильович,
Харківський національний
університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри криміналістики та судової
експертології факультету № 1.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ДАНЬШИН Максим Валерійович,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна, заступник декана
юридичного факультету з наукової роботи;

кандидат юридичних наук
ДАВИДЕНКО В'ячеслав Віталійович,
ГУНП в Харківській області, заступник
начальника – начальник кримінальної поліції.

Захист відбудеться 27 вересня 2019 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

Автореферат розісланий 26 серпня 2019 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.В. Могілевський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний стан реформування кримінального процесу України та діяльності органів правопорядку вимагає постійної уваги до формування дієвих науково обґрунтованих рекомендацій у галузі криміналістики. Одним із напрямів наукових пошуків у цій сфері є розроблення та вдосконалення положень криміналістичної науки щодо виявлення, розслідування та попередження різних видів і груп злочинів, особливо тяжких посягань, наслідком яких є заповідання смерті людині, зокрема умисних вбивств. На жаль, такі випадки залишаються досить поширеними. Особливо небезпечними уявляються випадки вбивств малолітніх дітей та вагітних жінок, тобто найбільш незахищених потерпілих, які не можуть повноцінно дати відсіч зловмисникам. Унаслідок таких посягань втрачають життя люди, які ще тільки розпочинають життєвий шлях. Тому перед державою постають особливі завдання у сфері заходів, спрямованих на захист материнства та дитинства, а саме запобігання, виявлення та якісне розслідування вищевказаного різновиду вбивств.

За даними офіційної статистики, кількість умисних вбивств малолітніх дітей і жінок, що завідомо для винного перебувають у стані вагітності, залишається досить значною. Так, у 2014 році в Україні було зареєстровано 60 злочинів, передбачених п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, у 2015 – 66, у 2016 – 68. Водночас аналіз статистичної інформації дає підстави для стверджувати, що ефективність протидії таким кримінальним правопорушенням з боку органів досудового розслідування є недостатньою. Наприклад, у 2016 році із 68-ми зареєстрованих кримінальних проваджень про підозру повідомлено 24-м особам, а до суду з обвинувальним актом спрямовано 8 проваджень і з клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру 6 проваджень. Тобто до відповідальності притягаються не всі особи порівняно із виявленими кримінальними правопорушеннями. Наведені обставини свідчать про наявність певних труднощів у діяльності слідчих у даному напрямі, що вимагає суттєвого оновлення й удосконалення відповідних криміналістичних методик.

Проблеми кваліфікації умисних вбивств і створення методики їх розслідування досить детально розглядали у своїх наукових працях О. О. Андреев, Р. Х. Бічурін, І. В. Борисенко, О. Ю. Булуков, Л. Г. Відонов, А. Ф. Волобуєв, О. І. Галаган, М. В. Даньшин, В. Г. Дрозд, О. М. Джуца, В. А. Журавель, С. Ф. Здоровко, А. В. Іваниця, І. І. Когутич, В. П. Колмаков, В. О. Коновалова, М. В. Костенко, Т. О. Лускатова, В. О. Малярова, В. В. Назаров,

В. В. Невгад, О. В. Одерій, В. В. Польщиков, В. Д. Пчолкін, С. О. Сафронов, В. В. Семенов, В. Л. Синчук, А. В. Старушкевич, Р. Л. Степанюк, В. В. Тіщенко, А. М. Чорний, А. П. Шеремет, В. В. Шендрик, В. І. Шиканов, Н. Є. Шинкевич, А. О. Шульга, О. О. Юхно та інші дослідники.

У свою чергу, питання розслідування дітовбивств розглядалися у працях Н. В. Вишиванюка, А. К. Звирбуль, В. П. Колмакова, О. С. Саїнчина, А. О. Антошука, Р. Р. Герасимова, А. П. Лазарева та інших авторів у контексті методико-криміналістичного забезпечення досудового розслідування вбивств матір'ю своєї новонародженої дитини. Водночас окремої криміналістичної методики розслідування вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, до цього часу не було сформовано. Разом з цим поняття дітовбивства у кримінально-правовому та судово-медичному розумінні включає лише діяння, передбачене ст. 117 КК України, тоді як інші вбивства малолітніх дітей, як і вагітних жінок, як правило, залишаються поза увагою дослідників. Тому перед криміналістичною наукою постає завдання з розроблення та впровадження в практичну діяльність окремої підвидової методики розслідування злочинів, передбачених п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України «Умисне вбивство малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності». Це сприятиме не тільки подальшому розвитку наукових знань щодо розслідування вбивств, а й створенню конкретних прикладних рекомендацій для органів досудового розслідування.

Таким чином, недостатній рівень наукової розробленості вказаної проблематики, а також наявна тенденція до зростання кількісних показників злочинів, передбачених п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, визначають необхідність у розробленні методики розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275 (п. 7.24 додатку 7); Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016–2019 років (п. 7.11); науково-дослідної теми Харківського національного університету внутрішніх справ «Теоретичні та практичні основи формування і реалізації

криміналістичних методик розслідування злочинів» (номер державної реєстрації 0113U008198).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є розроблення окремої криміналістичної методики розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності.

Для досягнення наведеної мети у науковій роботі поставлено такі *завдання*:

- визначити структуру і з'ясувати значення криміналістичної характеристики умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;

- здійснити типізацію відомостей щодо особи злочинця та потерпілого у досліджуваній категорії кримінальних правопорушень;

- виділити та розкрити зміст типових способів наведеного різновиду умисних вбивств та притаманних їм слідів;

- виокремити й охарактеризувати типові ознаки обстановки вказаних злочинів;

- запропонувати рекомендації стосовно початку кримінального провадження щодо умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, та перелік обставин, що підлягають з'ясуванню;

- розробити типізацію слідчих ситуацій початкового і наступного етапів розслідування умисних вбивств, передбачених п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, і алгоритмізацію дій слідчого у конкретній ситуації;

- розкрити специфіку тактики підготовки та проведення огляду місця події під час досудового розслідування злочинів, що розглядаються;

- надати практичні рекомендації з тактичних особливостей проведення допиту та слідчого експерименту в кримінальних провадженнях даної категорії;

- висвітлити особливості використання спеціальних знань під час розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають у зв'язку із досудовим розслідуванням умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності.

Предметом дослідження є методика розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності.

Методи дослідження. Методологічною основою наукового дослідження є комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, що обирались і застосовувались з урахуванням особливостей предмета, мети і завдань дисертаційної роботи.

Так, за допомогою діалектичного методу було досліджено проблеми методики розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, в єдності їх змістовного наповнення та зовнішньої форми в юридичному сенсі. Також під час дослідження даної проблематики знайшли своє відображення окремі методи наукового пізнання. Зокрема, методи логіки (аналіз, аналогія, синтез, індукція, узагальнення, дедукція, моделювання) надали можливість дослідити структурні елементи криміналістичної характеристики умисних вбивств даного різновиду (підрозділи 1.2 – 1.4), виокремити типові слідчі ситуації початкового і наступного етапів розслідування та відповідні їм алгоритми дій слідчого (підрозділи 2.2, 2.3), класифікувати свідків злочину та запропонувати організаційно-тактичні рекомендації щодо підготовки, проведення та фіксації результатів їх допиту (підрозділ 3.2). За допомогою системно-структурного методу було визначено структуру криміналістичної характеристики умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності (підрозділ 1.1), виокремлено типові об'єкти огляду та сформульовано рекомендації щодо тактики зазначеної слідчої (розшукової) дії (підрозділ 3.1). Застосування порівняльно-правового методу надало можливість дослідити нормативно-правове регулювання діяльності з організації досудового розслідування умисних вбивств та практику його застосування в умовах реформування кримінального процесу України (підрозділи 2.1, 3.3). Конкретно-соціологічні (анкетування, опитування, інтерв'ювання, вивчення і узагальнення статистичних даних органів державної влади) та статистичні методи (групування якісних та аналіз кількісних показників) застосовано для збирання інформації про стан діяльності з розслідування зазначених злочинів та узагальнення матеріалів слідчої та судової практики (підрозділи 1.2 – 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1 – 3.3). Для аналізу кримінального та кримінального процесуального законодавства і формулювання пропозицій щодо його застосування під час досудового розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, також застосовано логіко-нормативний метод (підрозділи 1.2, 2.2, 2.3, 3.3).

Теоретичну базу дисертації становлять наукові праці у галузі криміналістики, кримінального процесу, кримінального права, судової експертизи, теорії оперативно-розшукової діяльності, юридичної

психології. Одержані в роботі наукові результати ґрунтуються на нормах Конституції України, міжнародних нормативно-правових актів, кримінального, кримінального процесуального законодавства України. Емпіричну базу дослідження становлять результати анкетування 143-х слідчих Національної поліції з Харківської, Сумської, Полтавської, Дніпропетровської, Запорізької, Херсонської, Закарпатської та Івано-Франківської областей; вивчення матеріалів 212-ти кримінальних проваджень і архівних кримінальних справ щодо умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. Також використовувався особистий понад дев'ятирічний досвід роботи автора слідчим.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні дослідженням на монографічному рівні проблем методики досудового розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. У результаті дослідження обґрунтовано низку нових положень і висновків, зокрема:

вперше:

- розкрито зміст криміналістичної характеристики умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, як ретроспективної частини відповідної методики розслідування, що поєднує у собі типові відомості про механізм злочинної діяльності, є основою для висунення слідчих версій, виділення тактичних завдань розслідування і напрямів їх розв'язання, до структури якої входить обстановка злочину, способи і сліди злочину, особа злочинця і потерпілого;

- визначено поняття типових способів умисних вбивств, передбачених п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, як системи взаємопов'язаних та цілеспрямованих актів поведінки особи злочинця через призму суб'єктивних та об'єктивних чинників, що спрямовані на підготовку, вчинення та (або) приховання незаконного позбавлення життя дитини віком до 14 років або вагітної жінки, що вимагає використання характерних засобів для настання такого роду суспільно-небезпечних наслідків; здійснено їх класифікацію та виокремлено відповідні їм типові сліди;

- виділено та охарактеризовано особливості початку кримінального провадження щодо злочинів указаної категорії, що виявляються у процесуальних та організаційних заходах, спрямованих на вирішення тактичних і стратегічних завдань розслідування;

удосконалено:

– інформацію про такий елемент криміналістичної характеристики зазначеного різновиду злочинів, як обстановка, що включає відомості про місце та час вчинення кримінального правопорушення, умови, що визначають фізичне становище на місці злочину, поведінку присутніх на місці події осіб під час убивства, а також ставлення до виховання дітей, стосунки в сім'ї, стан виконання державними органами у справах дітей своїх обов'язків щодо профілактики насильства в сім'ї;

– перелік обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;

– положення щодо типізації слідчих ситуацій початкового та наступного етапів розслідування умисних вбивств, передбачених п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, та алгоритмізації розслідування в указаних ситуаціях;

– теоретичні положення і практичні рекомендації щодо техніко-криміналістичного забезпечення та організаційно-тактичних особливостей проведення огляду місця події в ході досудового розслідування злочинів, що розглядаються;

– рекомендації щодо використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях досліджуваної категорії, систематизацію судових експертиз з урахуванням особливостей слідової картини, переліки типових завдань, а також критерії оцінки отриманих результатів;

дістали подальшого розвитку:

– відомості щодо особи злочинця та потерпілого у злочинах, передбачених п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України;

– криміналістичні рекомендації щодо визначення предметної області і тактики проведення слідчого експерименту та допиту потерпілого, свідків і підозрюваного під час досудового розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості окремі положення, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, використовувати у:

– науково-дослідній діяльності – для подальшого розроблення теоретичних засад криміналістики та науково-практичних рекомендацій з методики розслідування вбивств та інших злочинів проти життя та здоров'я особи;

– практичній діяльності органів досудового розслідування та підрозділів Експертної служби МВС України – у вигляді науково-практичних рекомендацій щодо особливостей організації

розслідування умисних вбивств, передбачених п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України (*акт впровадження Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України від 12 вересня 2018 року*);

– навчальному процесі юридичних закладів вищої освіти – під час викладання криміналістики, судової експертології, кримінального процесу, а також практикумів з досудового розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи, підготовки підручників, навчальних посібників, довідників, навчально-методичних матеріалів (*акт впровадження Харківського національного університету внутрішніх справ від 01 листопада 2018 року*).

Апробація результатів дисертації. Основні положення наукового дослідження оприлюднювались на міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні питання правової теорії та юридичної практики» (Одеса, 2016), «Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування» (Київ, 2017), «Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування» (Запоріжжя, 2018).

Публікації. За темою дисертації опубліковано шість наукових статей у фахових виданнях з юридичних наук, одна з яких у зарубіжному виданні, та три тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях, у яких висвітлено основні положення проведеного наукового дослідження.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які включають десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 247 сторінок, з них основний текст – 200 сторінок, список використаних джерел налічує 310 найменувань і займає 31 сторінку, додатки викладено на 16 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обгрунтовано вибір теми дослідження, вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету і завдання, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, надано відомості про публікації за темою дисертації та її структуру.

Розділ 1 «Криміналістична характеристика умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Структура і значення криміналістичної характеристики умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності» з урахуванням плюралізму думок щодо сутності та значення криміналістичної характеристики умисних вбивств певної групи зроблено висновок, що зазначена наукова категорія є невід'ємною частиною відповідної методики розслідування. Вона є відображенням типових ознак механізму певного злочину у вигляді інформаційної моделі, що слугує основою для подальших складових частин окремої методики. Формувати її необхідно за певною впорядкованою структурою.

Зважаючи на специфіку злочину, передбаченого ст. 115 КК України, а також особливості механізму умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, запропоновано структуру та внутрішній зміст їх криміналістичної характеристики (способи та сліди злочину, особа злочинця, особа потерпілого, обстановка злочину). Наголошено, що особливе місце в указаній системі займають відомості про особу злочинця та потерпілого, що обумовлено кваліфікуючою ознакою, встановленою п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, та потребою в аналізі не тільки стандартних соціально-демографічних та морально-психологічних даних про цих осіб, а й обставин, пов'язаних із внутрішнім (суб'єктивним) усвідомленням винною особою відповідної обтяжуючої обставини.

У підрозділі 1.2 «Особа злочинця та потерпілого» здійснено аналіз наукових позицій щодо особистісних якостей і характерних рис злочинця та жертви. Підкреслено значення відомостей соціально-демографічного характеру, що впливають на формування моральних властивостей та виокремлення психологічних особливостей таких осіб. За даними, отриманими в результаті вивчення матеріалів кримінальних проваджень за останні п'ять років щодо вбивств, де жертвами стали малолітні діти або жінки, які завідомо для злочинця перебували у стані вагітності, отримано типові відомості про особу злочинця.

Наведено криміналістично значущу інформацію про жертв злочинів досліджуваної категорії. Запропоновано класифікацію малолітніх потерпілих з урахуванням їх віку та поведінки: 1) діти до 3-х років, найчастіше – немовлята, які не здатні самостійно задовольнити власні потреби і привертають до себе увагу криком, що дратує майбутнього злочинця; 2) діти старші 3-х років, які намагалися зупинити насильство злочинця відносно їх родичів – мами, бабусі; 3) діти старші 3-х років, які не поводять себе так, як вважає за потрібне потенційний злочинець; 4) малолітні діти, які незалежно від віку

дратують майбутнього злочинця самим фактом свого існування, як постійне нагадування про реальну чи уявну «зраду» співмешканки.

У підрозділі 1.3 «Типові способи та сліди злочину» запропоновано авторське визначення поняття «спосіб умисного вбивства малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності». На основі аналізу емпіричної бази виокремлено найбільш типові способи вчинення злочинів указанного виду з урахуванням відповідних їм засобів та у взаємозв'язку з мотивом. Вказано лише на поодинокі випадки реалізації способів підготовки до злочину (6 %), що виявляються у вигляді підбору знаряддя, обрання місця та часу, вивчення спеціальної літератури, консультування з лікарями тощо. Відзначено, що частіше вбивці використовують способи приховування (39 %) у формі маскуванія наслідків кримінального правопорушення, а саме: інсценування бездіяльності, суїциду, нещасного випадку, безвісті зниклої особи; приховування трупа, слідів чи знаряддя злочину; залякування очевидців тощо. Встановлено, що найбільш поширеними способами безпосереднього вчинення досліджуваних убивств є нанесення ударів руками, ногами, твердими предметами; використання колючо-ріжучих інструментів та різного типу зброї; удушення тощо.

З огляду на предметну область дослідження проаналізовано криміналістичні положення стосовно матеріальних та ідеальних слідів умисних вбивств різних видів. Виділено типові сліди розглядуваних злочинів залежно від обраного способу та їх локації: сліди – ушкодження трупа; сліди – речова обстановка на місці події; сліди на одязі осіб потерпілого та злочинця; сліди на тілі підозрюваного; знаряддя злочину; інші носії інформації про кримінальне правопорушення, а також за формою джерела інформації: сліди – елементи матеріального світу; сліди – відображення у пам'яті осіб, що містять відомості про обставини злочину.

У підрозділі 1.4 «Обстановка злочину» підтримано підходи науковців щодо розгляду вказаної наукової категорії у широкому розумінні. Виділено елементи обстановки умисних вбивств даної категорії як відомості про: місце вчинення злочину (географічна точка або соціальна споруда); часові проміжки; умови, що характеризують фізичне становище, пов'язане зі злочинною подією; поведінку осіб, присутніх на місці події безпосередньо перед, під час та відразу після вбивства; ставлення до виховання дітей, стосунки в сім'ї тощо.

На основі аналізу слідчої та судової практики з'ясовано, що умисні вбивства малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, частіше вчиняються в містах і селищах

міського типу – 61 %, в будинках і квартирах – 80 %, взимку (39 %) в денний час – 49 %, за несприятливих умов проживання вагітних жінок або виховання постраждалих дітей – 70 %. Лише у поодиноких випадках уповноважені органи та їх посадові особи намагались вжити заходів щодо припинення випадків насильства в сім'ї. Характерною для обстановки цих злочинів є відсутність очевидців.

Розділ 2 «Розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Початок кримінального провадження та обставини, що підлягають з'ясуванню» визначено типові джерела інформації про умисні вбивства зазначеного різновиду, алгоритм невідкладних дій членів слідчо-оперативної групи для перевірки даної інформації на місці події, а також перелік обставин, що підлягають з'ясуванню.

З урахуванням особливостей механізму вчинення досліджуваного різновиду умисних вбивств виділено приводи та підстави для початку кримінального провадження: заяви та повідомлення осіб, які виявили труп, – 89 %, а також повідомлення медичних працівників, які надавали або викликалися для надання медичної допомоги жертві, – 11 %. Звернено увагу на те, що на даному етапі мають місце як тактичні завдання розслідування, спрямовані на швидке отримання інформації про подію злочину та злочинця з метою його затримання, так і стратегічні завдання, які дозволять покращити перспективи розслідування виявленого злочину, зокрема повний та правильний збір слідів злочину. За вказаних умов рекомендовано провести опитування заявника, негайно внести відомості до ЄРДР, здійснити огляд місця події та трупа, організувати розшук та затримання ймовірного підозрюваного, вилучити матеріали з камер відеоспостереження на місці події або поблизу нього, виявити очевидців злочину та зафіксувати їх показання тощо.

З огляду на значення обставин, що підлягають з'ясуванню, для організації повного й об'єктивного розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, визначено їх перелік, у якому ключове місце посідає наявність у жертви явних ознак малолітства або вагітності, а у злочинця можливості їх розпізнати.

У підрозділі 2.2 «Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування та відповідні алгоритми дій слідчого» підтримано підходи щодо виокремлення початкового та наступного етапів розслідування, критерієм розмежування яких є прийняття слідчим

процесуального рішення про повідомлення особі про підозру. Зауважена цінність ситуаційно обумовлених тактичних завдань у процесі оптимізації кримінального провадження даної категорії, серед яких встановлення інформації про факт та обставини злочину, відомостей про злочинця та жертву, наповнення доказової бази.

Здійснено типізацію слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування умисних вбивств малолітніх дітей та жінок, які завідомо для винного перебували у стані вагітності, та залежно від обсягу інформації про криміналістично значущі ознаки злочину – особу злочинця, спосіб, час та місце вчинення злочину, наявність очевидців (особа злочинця відома, проте не затримана, підозрюваний затриманий, вбивця взагалі невідомий, особа потерпілого не встановлена). Запропоновано алгоритм дій слідчого відповідно до наведених ситуацій. Підкреслено важливість відпрацювання близького оточення жертви через призму реалізації негласних слідчих (розшукових) дій у вигляді зняття інформації з електронних інформаційних систем без її відома, спостереження за особою в публічно доступних місцях, аудіо-, відеоконтролю особи.

У *підрозділі 2.3 «Типові слідчі ситуації наступного етапу розслідування та відповідні алгоритми дій слідчого»* зазначено, що ситуаційний підхід до формування рекомендацій на даному етапі дає можливість слідчому спрогнозувати подальший хід досудового розслідування та спланувати послідовність слідчих (розшукових) дій.

Зважаючи на підходи науковців, аналіз емпіричного матеріалу за даною категорією кримінальних проваджень, розроблено тактичні завдання наступного етапу розслідування, серед яких формування комплексу доказів щодо підозри, встановлення всіх співучасників і вивчення їх особистості, відшкодування матеріальної та моральної шкоди тощо. З урахуванням лінії поведінки особи, якій повідомили про підозру, виділено типові слідчі ситуації наступного етапу розслідування, зокрема коли підозрюваний повністю визнає свою вину, здійснив явку з повинною, заперечує причетність до важких наслідків, пояснює все нещасним випадком, перекладає вину на інших осіб та прикривається алібі, посилається на сильний стан алкогольного сп'яніння, провали в пам'яті, відмовляється від давання свідчень. Відповідно до кожної ситуації наведено типовий алгоритм дій слідчого.

Розділ 3 «Тактичні особливості окремих слідчих (розшукових) дій і використання спеціальних знань» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «*Особливості огляду місця події*» підтримано концепцію етапізації даної слідчої (розшукової) дії. Визначено завдання й організаційно-тактичні особливості підготовчого, робочого і заключного етапів огляду місця події. Доведено цінність візуальної діагностики речової обстановки на місці події в частині аналізу закономірностей взаємного розташування сторонніх предметів відносно трупа, знаряддя, інших слідів злочину, що дозволяє відшукати відображення механізму умисного вбивства малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності.

Наголошено на значенні та специфіці техніко-криміналістичного забезпечення огляду місця події щодо дослідження трупа, знаряддя злочину, елементів речової обстановки, мікрооб'єктів та слідів біологічного походження, що повинно відповідати засадам наукової обґрунтованості, максимальної ефективності, функціональної спрямованості, технічного потенціалу та процесуальної визначеності.

У підрозділі 3.2 «*Особливості тактики допиту та слідчого експерименту*» розроблено ґрунтовні рекомендації щодо підготовки, безпосереднього проведення і фіксації результатів допиту, а також визначено його предмет залежно від процесуального статусу допитуваної особи. Здійснено класифікацію ймовірних свідків умисних вбивств такого різновиду з урахуванням обставин, які можуть бути відомі допитуваній особі. Зазначено, що для допиту свідків найбільш характерною є безконфліктна ситуація, наведено відповідні їй ефективні тактичні прийоми. Стосовно допиту підозрюваного в безконфліктній ситуації розроблено рекомендації щодо максимальної деталізації його показань, налагодження з ним психологічного контакту, залучення до вказаної процесуальної дії психолога. Виокремлено типові конфліктні ситуації допиту підозрюваного: визнає вину, проте заперечує умисел на вбивство, не пам'ятає обставин події через дію алкоголю чи наркотичних речовин, заперечує вбивство у зв'язку з нещасним випадком, заявляє про викрадення малолітньої дитини, заперечує свою вину, перекладаючи її на третіх осіб.

З'ясовано, що в кримінальних провадженнях про умисні вбивства малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, слідчий експеримент проводиться в основному у формі відтворення дій, обстановки, обставин події злочину для перевірки показань на місці, з підозрюваним (64 %), свідками (23 %), потерпілими (15 %). Запропоновано тактичний порядок даної слідчої (розшукової) дії, який, серед інших, полягає у повному фіксуванні ходу і результатів слідчого експерименту шляхом безперервного

відеозапису, що дозволяє якісно й переконливо закріпити одержані результати.

У підрозділі 3.3 «*Особливості використання спеціальних знань*» на основі аналізу судової та слідчої практики встановлено, що при розслідуванні умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, важливе доказове значення мають результати судових експертиз, зокрема судово-медичних (трупа, живої особи, речових доказів), комплексної медико-криміналістичної, судово-психіатричної, судово-наркологічної, дактилоскопічної, холодної зброї, трасологічних тощо. Визначено предметну область та об'єкти відповідних досліджень, а також надано практичні рекомендації щодо послідовності їх призначення з метою оптимізації дотримання процесуальних строків. За окремими видами судових експертиз звернено увагу на необхідність додаткового дослідження деяких матеріалів кримінальних проваджень: характеристики, історії хвороби, протоколи слідчих (розшукових) дій та додатки до них тощо.

ВИСНОВКИ

Дисертація містить теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що виявляється в розробленні окремої криміналістичної методики розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд загальних теоретичних висновків і надано низку пропозицій і рекомендацій, зокрема:

1. Відзначено, що криміналістична характеристика умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, є першою, так званою, ретроспективною частиною відповідної методики розслідування. Вона є інформаційною моделлю, що включає типові відомості про механізм відповідного злочину і виступає підставою для визначення типових версій, тактичних завдань розслідування і шляхів їх вирішення. Структура криміналістичної характеристики даної групи вбивств може бути представлена наступним чином: 1) обстановка злочину в широкому розумінні; 2) способи злочину; 3) сліди злочину; 4) особа злочинця; 5) особа потерпілого. Ці елементи знаходяться у тісному взаємозв'язку і вміщують типові відомості, засновані на результатах узагальнення слідчої та судової практики за даною категорією кримінальних проваджень.

2. Встановлено риси, характерні для осіб, які вчиняють вбивство малолітньої дитини, або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. У переважній більшості випадків це повнолітній чоловік, який вчиняє злочин одноособово; агресивний; зловживає алкогольними напоями; має неповну середню або середньо-спеціальну освіту; не працює або працює на тимчасовій або випадковій низькооплачуваній роботі; перебуває у цивільному шлюбі; регулярно вчиняє сварки та бійки зі своєю співмешканкою; частіше вчиняє злочин щодо дітей співмешканки, але може вчинити злочин і щодо сумісних з нею дітей. Нерідко висловлює сумніви у своєму батьківстві щодо сумісних дітей чи щодо ненародженої дитини вагітної жінки. Більше половини потерпілих дітей – у віці до 3-х років. Часто діти були не доглянутими належним чином. У поодиноких випадках вони ставали жертвами через намагання перешкодити злочинцю бити їхніх мам чи бабусь. У більшості випадків потерпілі малолітні діти є сумісними дітьми співмешканців, менше половини – діти співмешканки від попереднього шлюбу. Потерпілі вагітні жінки переважно віком від 18-ти до 30-ти років, вживали алкогольні напої разом зі своїм співмешканцем навіть у стані вагітності. Мали неповну середню або середньо-спеціальну освіту. До вагітності, зазвичай, ніде не працювали або виконували тимчасову чи випадкову роботу за невелику платню. Були нерозбірливі у стосунках із чоловіками, що згодом призводило до ревностів з боку співмешканців.

3. З огляду на результати узагальнення матеріалів кримінальних проваджень та архівних кримінальних справ щодо злочинів, передбачених п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, виокремлено найбільш типові прийоми та операції їх безпосереднього вчинення, а саме: спричинення смерті шляхом: механічного ушкодження життєво важливих органів потерпілої особи (в тому числі завдання ударів об поверхню, нанесення ударів руками, ногами, твердими предметами тощо) – 51 %; скидання потерпілої особи з висоти – 5 %; позбавлення жертви можливості дихати (в тому числі внаслідок закриття органів дихання сторонніми предметами) – 14 %; застосування колючо-ріжучих інструментів, холодної, вогнепальної, мисливської, пневматичної та інших видів зброї – 26 %; використання дії крайніх температур – 3 %; введення в організм постраждалого сильнодіючих отруйних, хімічних речовин або лікарських засобів, медичних препаратів – 1 %. Наведені способи класифіковано за структурою; за місцем у механізмі злочинної діяльності; за засобами реалізації неправомірного умислу (способи, що реалізуються виключно з використанням фізичної сили; способи, реалізація яких потребує

певних знарядь злочину); з урахуванням особи потерпілого; за кількістю учасників (способи, що вчиняються однією особою; способи, що вчиняються двома і більше особами).

4. Типізовано сліди умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, з урахуванням конкретних способів і знарядь реалізації злочинного умислу. При цьому враховано такий критерій їх упорядкування, як місце виявлення, а саме: на трупі – колоті (точкові) рани, крововиливи, садна, синці, фрагменти блювотних мас, нехарактерні трупним явищам плями на шкірному покриві, розриви шкіри та м'яких тканин, припухлості, термічні опіки різних ступенів; на одязі – розриви тканин, залишки активніючих речовин або горючих сумішей, плями крові, частки блювотиння, слина, інші рідини організму; речова обстановка – кухонні ножі, сокири, контейнери для зберігання речовин у твердому чи рідкому стані, інструменти для здійснення внутрішньом'язових, внутрішньовенних чи підшкірних ін'єкцій, плями червоно-бурого кольору, блювотні маси, лікарські засоби чи медичні препарати, недопалки цигарок, залишки їжі та напоїв, посуд, елементи гардеробу, молотки, відображення рук чи ніг, мотузки, шнурки, подушки, джгути; інші джерела інформації – фото- чи відеоматеріали, аудіозаписи, образи в пам'яті очевидців, чорнові записи, спеціальна література у галузі медицини (фармацевтики, токсикології) чи хімії, пристрої мобільного зв'язку, носії цифрової інформації.

5. Розкрито обстановку умисних вбивств досліджуваного різновиду, які здебільшого вчинюються в містах і селищах міського типу (61 %), в будинках (у тому числі на подвір'ях і в господарчих приміщеннях) та квартирах (80 %). 49 % злочинів було вчинено в денний (з 10.00 до 18.00 год.), 22 % в нічний, 17 % у вечірній і 13 % у ранковий час. Більшість кримінальних правопорушень цієї категорії відбулась узимку (39 %), менше влітку (28 %), восени (19 %) та навесні (14 %). Для обстановки місця вбивства малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, наявність очевидців є характерною приблизно у 37 % випадків. При цьому найчастіше присутніми є інші члени родини учасників події або їхні родичі, приятелі, знайомі, які в 67 % не втручались у подію, а в 33 % намагались зупинити протиправні дії й надати допомогу постраждалим. Крім того, обстановка вчинення умисних вбивств малолітніх дітей характеризується наявністю незадовільних умов життя та виховання постраждалих, неадекватною поведінкою, в основному через зловживання спиртними напоями, не тільки вбивці, а і третіх осіб, що присутні на місці злочину як безпосередньо під час

його вчинення, так і перед та після події, а також незадовільним станом профілактики насильства в сім'ї з боку уповноважених державних органів.

6. Визначено особливості початку кримінального провадження щодо умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, що зосереджені у: 1) необхідності визначення ознак малолітства або вагітності у жертви з метою правильної кваліфікації вбивства; 2) встановленні особи жертви; 3) встановленні та перевірці на причетність до вбивства рідних і близьких осіб. Запропоновано типовий перелік обставин, які підлягають з'ясуванню при розслідуванні вбивств, передбачених п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України: 1) обставини, які стосуються події злочину: причина смерті; час, місце вчинення вбивства; спосіб підготовки злочину, безпосереднього заповідання смерті та знаряддя, використані злочинцем для нанесення тілесних ушкоджень, а також способи приховання вбивства; обстановка місця події; поведінка жертви до та під час вчинення вбивства тощо; 2) обставини, що стосуються особи жертви та злочинця: інформація про потерпілого та підозрюваного; наявність між ними соціального зв'язку; характер стосунків; кількість злочинців тощо; 3) обставини, що впливають на кваліфікацію злочину: вік жертви, наявність у неї стану вагітності; наявність у жертви явних ознак малолітства або вагітності; наявність у них інформації про вік або стан жертви; можливість ними розпізнати явні ознаки малолітства або вагітності; наявність умислу на вчинення вбивства тощо; 4) інші обставини: що обтяжують або пом'якшують покарання; що виключають кримінальну відповідальність чи є підставою для звільнення від неї тощо.

7. Виокремлено типові тактичні завдання початкового етапу розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності: 1) виявлення інформації про факт та обставини вчинення злочину шляхом встановлення та дослідження слідів і очевидців злочину; 2) встановлення відомостей про особу потерпілого з метою її ідентифікації, визначення ознак малолітства або вагітності; 3) встановлення відомостей про особу злочинця, його розшук та затримання; 4) збирання доказової бази з метою повідомлення особі про підозру. Обґрунтовано, що на початковому етапі розслідування злочинів, передбачених п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, мають місце наступні типові слідчі ситуації: 1) кримінальне провадження розпочато за фактом насильницької смерті малолітньої особи, особу злочинця і жертви, час, місце та спосіб вбивства встановлено (91 %): а) злочинець

відомий і затриманий; б) особу злочинця встановлено але його не затримано; 2) кримінальне провадження розпочато за фактом насильницької смерті малолітньої особи, злочинець невідомий (9 %); 3) кримінальне провадження розпочато за фактом насильницької смерті вагітної жінки, особа якої встановлена, особа злочинця відома (46 %): а) злочинець відомий і затриманий; б) особа злочинця відома, але його не затримано; 4) кримінальне провадження розпочато за фактом насильницької смерті вагітної жінки, особа якої встановлена, особа злочинця невідома (44 %); 5) кримінальне провадження розпочато за фактом насильницької смерті вагітної жінки, особа якої не встановлена, злочинець невідомий (10 %).

8. Доведено, що загальним напрямом розслідування на наступному етапі є пошук нових і закріплення існуючих доказів причетності підозрюваного до умисного вбивства малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. Типізація слідчих ситуацій на наступному етапі здійснюється залежно від тієї позиції, що займає підозрювана особа: 1) підозрюваний затриманий і повністю визнає свою вину (16 %); 2) підозрюваний здійснив явку з повинною (4 %); 3) підозрюваний визнає факт застосування насильства до потерпілої дитини або вагітної жінки, але вважає, що воно було незначним і заперечує свою причетність до наслідків, що настали (21 %); 4) підозрюваний відмовляється від факту насилля щодо потерпілої дитини або вагітної жінки, а факт настання смерті та наявності тілесних ушкоджень у потерпілих пояснює нещасним випадком (18 %); 5) підозрюваний повністю заперечує свою причетність до заподіяння смерті дитині чи вагітній жінці (з представленням алібі, з перекладанням вини на інших осіб тощо) (25 %); 6) підозрюваний посилається на перебування у стані сильного алкогольного сп'яніння, через що він не пам'ятає ні самої події злочину, ні окремих її обставин (13 %); 7) підозрюваний відмовляється давати показання (3 %).

9. Наголошено, що під час досудового розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, огляд місця події є невід'ємною та інформаційно значущою слідчою (розшуковою) дією. Встановлено організаційно-тактичні особливості його реалізації: 1) проведення рекогносцировки місцевості задля зіставлення вихідної інформації про злочин із реальною обстановкою, визначення меж огляду, поділу ролей між компетентними особами-учасниками (31 %); 2) порівняння між собою слідів злочинної діяльності, виявлених на місці події, з метою встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ними (39 %); 3) зіставлення слідової картини з даними, отриманими з інформаційно-

довідкових систем, що допомагає виявити ознаки інсценування природної смерті чи нещасного випадку (24 %); 4) отримання консультацій від спеціалістів у різних галузях знань з метою встановлення всіх елементів механізму злочинної діяльності на місці події (18 %); 5) оптимізація залучених сил та технічних засобів з метою повного, чіткого та всебічного дослідження місця події (80 %); 6) проведення уявної реконструкції події, що дозволяє виявити додаткові матеріальні сліди злочину, знайти підозрюваного за «гарячими» слідами, висунути версії (42 %) тощо.

10. З'ясовано специфіку допиту при розслідуванні умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, яка визначається, передусім, процесуальним статусом допитуваної особи (потерпілий, свідок, підозрюваний) і тактичною ситуацією даної слідчої (розшукової) дії. Як потерпілий допиту можуть підлягати безпосередні жертви злочину (до настання смерті або при замаху на вбивство) у 15 % випадків і близькі родичі вбитого – у 60 %. Перша група потерпілих допитується з урахуванням процесуальних і тактичних особливостей допиту малолітніх дітей і жінок, постраждалих від насильства, в тому числі сімейного, а друга за обставинами представництва інтересів жертв, що загинули. Класифіковано осіб, які мають статус свідків за цією категорією вбивств: 1) очевидці події злочину (10 %); 2) особи, які спостерігали подію перед або відразу після злочину (75 %); 3) працівники державних органів, які прибули за викликом, або куди було повідомлено про смерть (зникнення) особи (37 %); 4) близькі родичі, друзі, колеги підозрюваних, які можуть повідомити обставини щодо способу їхнього життя, виховання тощо (71 %); 5) працівники органів і служб у справах дітей, спеціальних установ і закладів, які здійснюють соціальний захист і профілактику правопорушень, медичних установ тощо (42 %). Відзначено, що в ході допиту підозрюваного в убивстві малолітньої дитини або вагітної жінки тактичні прийоми доцільно обирати залежно від ситуації даної слідчої (розшукової) дії, зокрема коли підозрюваний: 1) визнає свою причетність до події, проте заперечує умисел на вбивство (40 %); 2) заявляє, що взагалі не пам'ятає обставин події, тому що перебував під дією алкоголю або наркотичних речовин (14 %); 3) заперечує вчинення вбивства та пояснює настання смерті нещасним випадком (45 %); 4) заявляє про те, що дитина була викрадена і вбита незнайомими особами (2 %); 5) заявляє, що не вбивав дитину, перекладаючи вину на інших осіб (22 %).

11. За даними, що отримані в результаті інтерв'ювання працівників Національної поліції, запропоновано упорядкувати судові експертизи на: 1) судово-медичні експертизи: трупа, живої особи (підозрюваного, потерпілих, що залишились живими, свідків); речових доказів (за слідами біологічного походження); за результатами слідчого експерименту; імунологічна та цитологічна; молекулярно-генетична; психіатрична; наркологічна; комплексна медико-криміналістична; 2) криміналістичні експертизи: дактилоскопічна; трасологічна (слідів ніг, цілого за частинами); волокон і матеріалів; холодної зброї. Визначено специфіку використання спеціальних знань під час розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. Остання, серед іншого, зосереджена у призначенні та проведенні комплексної медико-криміналістичної експертизи, яка вирішує завдання щодо встановлення типу та особливостей застосованого злочинцем знаряддя, а також його зіставлення з пошкодженнями на тілі особи потерпілого.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Ганжа Т. В. Особливості допиту при розслідуванні умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного знаходилась у стані вагітності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Вип. 6-2. Т. 3. С. 212–217.

2. Ганжа Т. В. Особливості огляду місця події під час розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. Т. 4. С. 178–183.

3. Ганжа Т. В. Особливості призначення судово-медичних експертиз під час розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2017. Вип. 43. Т. 4. С. 184–189.

4. Ганжа Т. В. Особливості початку кримінального провадження щодо умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2018. № 36. С. 156–160.

5. Ганжа Т. В. Особа злочинця і потерпілого у криміналістичній характеристиці умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка

завідомо для винного перебувала у стані вагітності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 4. С. 167–172.

6. Ганжа Т. В. Типичные способы умышленных убийств малолетнего ребёнка или женщины, заведомо для виновного находившейся в состоянии беременности. *Leges si Viata*. 2019. № 2/2 (326). С. 61–64.

7. Ганжа Т. В. Структура криміналістичної характеристики умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12–13 серп. 2016 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2016. С. 102–104.

8. Ганжа Т. В. Щодо формування методики розслідування вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного заходилась у стані вагітності. *Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14–15 лип. 2017 р.). Київ : Центр прав. наук. дослідж., 2017. С. 78–80.

9. Ганжа Т. В. Вивчення особи злочинця під час розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 26–27 жовт. 2018 р.). Запоріжжя : Запоріж. міська громад. орг. «Істина», 2018. С. 112–114.

АНОТАЦІЯ

Ганжа Т. В. Методика розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2019.

У дисертації розроблено окрему криміналістичну методику розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. Запропоновано структуру та внутрішній зміст криміналістичної характеристики злочинів досліджуваної категорії. Зокрема, наведено криміналістично значущу інформацію про особу злочинця та потерпілого, визначено

поняття типових способів умисних вбивств даного різновиду, здійснено їх класифікацію та виокремлено відповідні їм типові сліди, виділено та охарактеризовано елементи обстановки цих злочинів. Визначено типові джерела інформації про умисні вбивства зазначеного різновиду, а також перелік обставин, що підлягають з'ясуванню. Здійснено типізацію слідчих ситуацій на початковому та наступному етапах розслідування умисних вбивств малолітніх дітей або жінок, які завідомо для винного перебували у стані вагітності, й розроблено відповідні алгоритми дій слідчого. Визначено завдання й ряд організаційно-тактичних особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду місця події, допиту потерпілих, свідків і підозрюваних, слідчого експерименту, а також підготовки та призначення судових експертиз у кримінальних провадженнях вказаної категорії.

Ключові слова: кримінальне провадження, умисне вбивство, малолітня дитина, жінка у стані вагітності, криміналістична характеристика, досудове розслідування, криміналістична методика.

АННОТАЦИЯ

Ганжа Т. В. Методика расследования умышленных убийств малолетнего ребенка или женщины, заведомо для виновного находившейся в состоянии беременности. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Харьковский национальный университет внутренних дел. – Харьков, 2019.

В диссертации разработана отдельная криминалистическая методика расследования умышленных убийств малолетнего ребенка или женщины, заведомо для виновного находившейся в состоянии беременности. Предложены структура и внутреннее содержание криминалистической характеристики преступлений исследуемой категории. В частности, приведена криминалистически значимая информация о личности преступника и потерпевшего, определено понятие типичных способов умышленных убийств данной разновидности, осуществлена их классификация и обособлены соответствующие им типичные следы, выделены и охарактеризованы элементы обстановки этих преступлений. Определены типичные источники информации об умышленных убийствах указанного вида, а также перечень обстоятельств, подлежащих выяснению. Осуществлена

типизация следственных ситуаций на начальном и последующем этапах расследования умышленных убийств малолетних детей или женщин, которые заведомо для виновного находились в состоянии беременности, и разработаны соответствующие алгоритмы действий следователя. Определены задачи и ряд организационно-тактических особенностей проведения отдельных следственных (розыскных) действий, в частности осмотра места происшествия, допроса потерпевших, свидетелей и подозреваемых, следственного эксперимента, а также подготовки и назначения судебных экспертиз по уголовным производствам отмеченной категории.

Ключевые слова: уголовное производство, умышленное убийство, малолетний ребенок, женщина в состоянии беременности, криминалистическая характеристика, досудебное расследование, криминалистическая методика.

SUMMARY

Ganzha T.V. The method of investigation of premeditated murders of a minor or a woman who obviously for the guilty person was a pregnant woman. – Qualification scientific work on the rights of manuscripts.

Theses for a Candidate Degree in Law under specialization in 12.00.09 – criminal process and criminalistics; forensics expertize; law enforcement intelligence-gathering activities. – Kharkiv National University of Internal Affairs. – Kharkiv, 2019.

The distinct criminalistics method of investigation of premeditated murders of a minor or a woman who obviously for the guilty person was a pregnant woman was developed as a result of theoretical generalization and case law analysis.

The structure and inner content of criminalistics characteristic of such premeditated assassinations (for example, methods and traces of the crime, identity of the offender and the victim, circumstance of the crime) are suggested. The typical information about the identity of the offender and forensically meaningful information about the victims of such crimes are given. Classification of minor victims is performed within taking into account their age and behavior. The most typical methods of committing such offenses are marked out, taking into account the related implements and motives. The typical traces of the analyzed crimes depending on their location and chosen method of their infliction are distinguished: traces as a dead body' injuries; traces as material evidence on the crime scene; traces on the murderer and victim' clothes, traces on the murderer' body; weapon or instrument of the crime; other source of information about these crimes.

Elements of the circumstances of the premeditated murders are marked out as an information about: the place where the crime was committed (geographic point or social structure); time intervals; conditions characterizing the physical situation related within the crime; the attitude towards the upbringing of children, family relationships, etc. The typical sources of information about the premeditated murders, the algorithm of urgent actions of the members of the Investigative and Operative Group for checking this information in the crime scene are determined as well as the list of circumstances which have to be clarified. The reasons and grounds for initiating criminal proceedings are indicated.

Typical investigative situations of the initial stage of the investigation of premeditated murders of a minor or a woman who obviously for the guilty person was a pregnant woman are highlighted. These situations were based on extent of information about forensic meaningful signs of the assassinations – the identity of the offender, method, time and place of committing crime, the presence of eyewitnesses (the offender is identified, but do not detained, the suspect detained, the murderer is unknown, the identity of the victim is not established). Accordantly to the given situations the algorithm of investigator actions is offered. The tactical tasks of the next stage of the investigation are formulated. Depending on the behavior of the suspect, typical investigative situations of the next stage of the investigation are identified. Accordantly to the given situations the algorithm of investigator actions is offered.

The tasks and organizational-tactical features of the preparatory, working and final stages of the crime scene examination are determined. The importance and specificity of the forensic kits and equipment for the crime scene examination, for example for taking a view of corpse, crimes tools, other physical objects, microobjects and biological traces are emphasized. Reasoned recommendations for the preparation, conducting and fixing the results of interview have been provided, as well as its topics have been determined depending on the procedural status of the questioned person. The results of forensic examinations are meaningful to the investigation of the deliberate murders of a minors or a woman who obviously for the guilty person was a pregnant woman. For instance, forensic medical expert examination of corpse, living person or material evidences, as well as comprehensive criminalistics and medical' expert examination, psychiatric examination, drug abuses test, expertise of fingerprints, traces examination, expertise of cold weapons, etc.

Keywords: criminal proceedings, premeditated murder, minor, pregnant woman, criminalistics characteristic, pre-trial investigation, criminalistics method.

Підписано до друку 22.08.2019. Папір офсетний. Друк офсетний.
Формат 60×90/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач

Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.